

AKTOTY RAIMKULOVA İLE TÜRK KÜLTÜRÜ, MİRASI VE SANATI ÜZERİNE RÖPORTAJ

Enver Aykol

■ Kazak besteci, akademisyen ve devlet adamı Aktoty Raimkulova hem kültür politikaları hem de sanatsal üretim açısından Türk dünyasında önemli bir isim. 2023 yılında Uluslararası Türk Kültür ve Miras Vakfı (Türk Mədəniyyəti və İrsi Fondu) Başkanlığına getirilen Raimkulova, Türk dünyasında ortak kültürel mirasın belgelenmesi, tanıtılması ve genç kuşaklara aktarılması için yoğun çaba harcamaktadır.

Azerbaycan merkezli bu vakıf, Türk Devletleri Teşkilatının kültürel diplomasi ayağında önemli bir görev üstlenirken, aynı zamanda Türk halklarının tarih, dil ve müzik gibi ortak değerlerini görünür kılmayı hedefliyor. Aktoty Raimkulova, bu büyük vizyonun başındaki isim olarak, bir besteci, akademisyen ve kültür insanı kimliğiyle sanat ile siyasetin kesişiminde önemli bir rol üstleniyor.

Bu röportajda hem Türk Mədəniyyəti və İrsi Fondunun faaliyetlerine hem de Raimkulova'nın kendi sanatsal serüvenine yakından bakıyoruz.

Vakfın başkanı olarak göreve geldiğiniz günden bu yana Türk dünyası kültürlerinin korunması ve tanıtılması adına yürüttüğünüz temel stratejileri paylaşır mısınız? Bu stratejiler, sadece sembolik etkinliklerle sınırlı kalmadan nasıl kurumsallaştırılıyor?

Türk Kültür ve Miras Vakfının temel hedefi, Türk dünyasının zengin kültür mirasını korumanın yanı sıra, bu mirası gelecek nesillere aktarmak ve uluslararası arenada layıkıyla tanıtmaktır. Vakfın başına geçtiğimde, nihai olarak önümüzde duran hedeflere ulaşmak için birkaç temel strateji belirledik. Çünkü küreselleşme çağında kimlik meselesi özellikle önem kazanıyor. İlerlemek için köklerimizi tanımalıyız.

Vakfın faaliyetlerinde süreklilik, bilimsel temellendirme ve somut sonuçlara yönelik uzun vadeli projeler önceliklidir. Türk ülkelerinin bilim insanları ve uzmanlarını dâhil ederek ortak kültür mirasımızın onarılması ve korunması, bu alanda yayınların hazırlanması ve özellikle kültür mirasının belgelenmesine dair programlar yürütüyoruz.

İkinci temel yönelimimiz kurumsal iş birliğidir. Yani biz sadece etkinlik düzenleyicisi olmakla yetinmiyor, aynı zamanda bilimsel araştırma kurumları, müzeler, arşivler, üniversiteler ve diğer kültür merkezleriyle uzun vadeli ortaklıklar kuruyoruz. Bu iş birliği çerçevesinde ortak projeler, sergiler, sempozyumlar, gençlik programları ve eğitimler düzenleniyor.

Üçüncü önemli yaklaşımımız ise dijitalleşme ve modern iletişim araçlarının aktif kullanımıdır. Kültür mirasının korunması ve tanıtılması bugün sadece fiziksel etkinliklerle sınırlı kalmaz. Biz üzerinde çalıştığımız dijital platformlar, etkileşimli kaynaklar aracılığıyla zengin ve kadim mirasımızı koruyarak daha geniş bir kitleye ulaştırmaya çalışıyoruz.

Tüm bu stratejiler tek bir amaca hizmet ediyor. Ortak kültürel kimliğimizi güçlendirmek ve Türk dünyasını kültürel açıdan daha da birleştirmek.

Vakıf faaliyetlerinde yalnızca tarihî mirasa değil, çağdaş Türk sanatına da alan açılıyor. Gelenek ile modernite arasında bu dengeyi sağlamak için nasıl bir program geliştirdiniz?

Evet, Vakfımızın temel hedeflerinden biri sadece tarihî mirasın korunmasıyla yetinmemek, aynı zamanda modern Türk sanatının gelişimine destek vermektir. Gelenek ve modernite arasında dengeyi korumak için faaliyetlerimizi birkaç yönde kurguladık.

Öncelikle, kültüre canlı bir süreç olarak yaklaşıyoruz. Bu bağlamda, klasik sanat türlerinin yaşatılmasının yanı sıra, onların modern ifade biçimlerine de geniş yer veriyoruz. Bu, hem genç sanatçıların desteklenmesi hem de çağdaş yaratıcılık örneklerinin sergilenmesi ve teşviki yoluyla gerçekleştiriliyor. Aynı zamanda Vakıf, geleneksel sanata dayanan ancak yeni bakış açıları ve teknolojilerle zenginleştirilmiş projelere özel önem verir. Bu yolla biz geçmişle gelecek arasında köprü kuruyor, ortak kültürel kodlarımızı bu

günün izleyicisine daha yakın bir şekilde sunuyoruz.

Azerbaycan'da kadim Türk halklarına ait geleneksel tekstil sanatı olan “gulama” (geleneksel yorgancılık, renkli kumaş parçalarından yapılan süslemeli örtü) sanatına özel dikkat gösterilmiş ve bugün de gösterilmektedir. Kumaş parçalarının dikilme tekniğine dayanan bu sanat türü sadece dekoratif bir sanat değil, aynı zamanda görsel bir hikâye anlatım biçimidir. Her sanatçı bu sanatta kendi dünya görüşünü, estetik duygusunu ve kültürel hafızasını ifade eder.

Bu alanın ne kadar derin ve inceliklerle dolu olduğunu gördük. Bu nedenle “İçerişehir” Devlet Tarih-Mimarlık Koruma Alanı İdaresi ile birlikte Bakü şehrinde “Gulama Sanatı Birinci Uluslararası Festivali” düzenleme kararı aldık. Kardeş Türk devletlerinden gelen sanatçıların katılımıyla gerçekleştirilen bu festival, Türk dünyasının çeşitli ülkelerinden ustalar için kendi modern işlerini sunmak ve tecrübe kazanmak açısından benzersiz bir platforma dönüştü. Festival toplumun büyük ilgisini çekti ve modern kültürel bağlamda köklere dönüşün ne kadar önemli olduğunu bir kez daha vurguladı.

Biz, ayrıca, seramik ve kuyumculuk alanında faaliyet gösteren sanatçılarımızı da uluslararası festivallere ve kültürel etkinliklere aktif olarak dâhil ediyoruz ki, Türk halklarının zengin el sanatları geleneklerini dünyaya tanıtılsınlar. Bununla birlikte, Vakfımız Türk halklarının ortak hafızasını ve sembolik dünyasını yansıtan tamgaların (damgalar) ve petrogliflerin (kaya üstü resimler) araştırılmasına ve tanıtılmasına da özel önem veriyor. Bu kadim işaretler ve

kayalar üzerindeki resimler sadece birer sanat örneği değil, aynı zamanda Türk dünyasının kadim düşünce sisteminin, sosyal yapısının ve estetik bakışlarının izlerini taşıyan kültürel kodlardır.

Vakfın girişiyle çeşitli Türk ülkelerinde bulunan petroglif kompleksleri, özellikle Göbeklitepe, *Orhun-Yenisey Yazıtları*, Saymalıtaş ve Altay dağlarındaki resimlerle ilgili bilimsel projeler, sergiler ve yayınlar hazırlanıyor. Aynı zamanda bu konu modern sanatta da yeni ifade biçimleri buluyor; birçok genç sanatçı bu kadim sembollerden ilham alarak onları modern görsel dille yeniden sunuyor.

Böylece, biz sadece geçmişin korumakla yetinmiyor, aynı zamanda onu bugünün ve geleceğin kültür ortamında yaşatmayı, yeni nesle aktarmayı hedef olarak önümüze koyuyoruz.

Türk kültürü zengin ve çok lehçeli bir yapıya sahip. Vakfın bu lehçeler, ağızlar ve yerel anlatımlar arasında ayırım yapmadan ortak bir kültürel platform oluşturmadaki yaklaşımını nasıl tanımlarsınız?

Türk kültürü, binlerce yılda inkişaf etmiş zengin şiveler ve lehçelerle yoğrulmuş bir bütündür. Biz bu çeşitliliği bir güç ve renklilik olarak kabul ediyoruz. Çünkü bu farklılıklar, ortak köklerimiz ve ortak değerler etrafında yeni ufuklar açıyor. İşte bu noktada Vakıf, Türk halklarının folkloru üzerine bir derleme hazırlanması yönünde çalışmaya başlamıştır. Belirtmek isteriz ki, söz konusu görev geçen yılın ekim ayında Türk Devletleri Teşkilatı Devlet Başkanlarının Bişkek şehrinde düzenlenen XI. Zirve Toplantısı sırasında Özbekistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Sayın Şevket Mirziyoyev tarafından dile getirilmiştir. Projenin temel amacı, Türk halklarının somut olmayan kültür mirasını, Türk birliğinin güçlenmesine katkı vermesini sağlamaktır. Derlemeye folklorun masal, türkü, efsane, atasözü, bilmece ve diğer türlerinin dâhil edilmesi beklenmektedir. Bu projenin başarıyla hayata geçirilmesi amacıyla biz Türk dünyasının önde gelen filologlarını, Türkologlarını, müzikologlarını, folklor araştırmacılarını ve ayrıca bilimsel araştırma enstitülerini ve bilimler akademilerini dâhil ettik. Aynı zamanda Vakıf tarafından Türk dünyasının kültür mirasının kataloğunun oluşturulması yönünde çalışmalar yürütülüyor. Bu katalog dijital bir platformun hazırlanması ve oluşturulması için temel olacak.

Türk dünyasında farklı ülkelerdeki eğitim sistemlerine Türk kültürü temelli içerikler entegre etmek adına Vakfın bir girişi var mı? Kültürel mirasın okullar için ne tür projeler düşünüyorsunuz?

Eğitim meseleleri doğrudan Vakfın temel işlevlerine dâhil olmasa da bu alanda faaliyet gösteren Türk Akademisi gibi uzmanlaşmış kurumlarla iş birliğini gerekli görüyoruz. Vakıf olarak biz daha çok kültür mirasının tanıtımı ve korunması yönünde çalışıyoruz. Ancak bu işte genç neslin rolü oldukça önemlidir ve bu nedenle gençlerle çalışma bizim öncelikli yönelimlerimizden biridir. Bu çerçevede çeşitli üniversitelerle iş birliği kurduk, ortak projeler yürütüyoruz,

öğrenciler için kültürel seminerler, sergiler düzenliyoruz. Bu bağlamda, Kazakistan, Kırgızistan ve Özbekistan üniversitelerinde “Türk Mirası Merkezleri” tarafımızdan kurulmuştur ve önümüzdeki yıllarda bu tür merkezlerin Azerbaycan, Türkiye, Türkmenistan, Polonya ve diğer ülkelerde de oluşturulması planlanmaktadır. Amacımız gençleri kendi kültürel köklerini derinlemesine tanımaya teşvik etmek ve onların bilincinde ortak Türk kimliğinin oluşumuna destek olmaktır. Tabii ki kültür mirasının okul seviyesinde de öğretimine dolaylı olarak destek verebilecek projeler -özellikle görsel ve etkileşimli materyallerin hazırlanması- gündemimizdedir. Bu doğrultuda iş birliğine her zaman açığız.

Kültürün diplomatik ilişkilerde yumuşak güç olarak kullanıldığı bir dönemde, siz hem sanatçı hem kültür yöneticisi kimliğinizle bu gücün sınırlarını nasıl tanımlıyorsunuz?

Ben hem bir sanatçı hem de kültür diplomasisi alanında faaliyet gösteren uluslararası bir örgütün lideri olarak, bu gücün sınırlarının ne idari ne de coğrafi

çerçevelerle sınırlı olduğunu düşünüyorum. Onun sınırları samimiyet, saygı ve karşılıklı değerlerin paylaşılmasıyla belirlenir. Biz kimseye bir şeyi kabul ettirmeye çalışmıyoruz; biz sadece kendimizi sunuyoruz: inceliklerimizle, derinliğimizle, tarihimiz ve estetik bakışımızla. Vakıf olarak kültürün “yumuşak güç” potansiyelini dikkatle ve sorumlulukla kullanmaya çalışıyoruz. Yani biz bu gücü siyasi bir etki aracı olarak değil, ortak anlayış yaratmak ve kültürel yakınlaşmayı teşvik etmek için bir köprü olarak görüyoruz. Ve inanıyoruz ki, uzun vadeli ve sürdürülebilir ilişkiler tam da böyle bir kültürel temel üzerine kurulur.

Vakfın başkanlığına gelmeden önce, sanatçı olarak kendi üretimlerinizde Türk kültürel mirasını nasıl işlediniz? Bu miras, eserlerinize nasıl nüfuz etti?

Vakıf başkanlığımdan önce, bir sanatçı ve besteci olarak yaratıcılığımda Türk kültürünün zenginliğini daima hissettim. Her bir müzik eseri benim için bir tür diyalogdur: geçmişle, halkla, köklerle. Türk dünyasının müzik tonlaması, destan ruhu, âşık geleneği; bütün bunlar benim bestelerimde doğal bir şekilde yerini buldu. Bu yaratıcılık çizgisinin devamı olarak, benim girişimimle “Turan” etno-folklor grubunun kurulması da özellikle belirtilmelidir. Bu grup çeşitli Türk halklarının müzik aletlerini, vokal geleneklerini ve seslerini bir araya getirerek, ortak köklerimizden modern sahnede sunumunu hedefledi. “Turan” aracılığıyla biz hem geçmişin mirasını yaşıyor, hem de gelecek nesillere Türk müzik kimliğini aktarıyoruz.

Gönül rahatlığıyla söyleyebilirim ki Türk dünyasının zengin kültürünü tanıdıkça, insan hem kendini hem de dünyayı daha derinden anlar. Ve bu mirası müzik aracılığıyla ifade etmek, benim için hem bir yaratıcılık misyonu hem de kişisel bir borçtur.

Türk halklarının ortak hikâyelerinde kadının yeri hakkında ne düşünüyorsunuz? Vakfın kadınların kültür taşıyıcıları olarak daha fazla öne çıkması yönünde özel bir politikası var mı?

Türk halklarının ortak hikâyelerinde kadın imgesi sadece aile, anne veya sevgili konumunda değil; kültürel hafızanın, bilgeliğin ve manevi direncin taşıyıcısı olarak karşımıza çıkar. Bu hikâyelerde kadın hem sözün hem de sazın sahibidir. O, toplumun ruhunu korur, tarihi nesilden nesle aktarır, efsanelerde bazen kahraman, bazen yol gösteren bilge kişi imgesinde karşımıza çıkar. Yüzyıllarca oluşan destanlarda, masallarda, halk türkülerinde kadın imgesi hep merkezde olmuştur; ister *Alp Er Tunga Destanı*’nda, ister *Manas*’ta, ister Dede Korkut boylarında. Bu imgeler gösteriyor ki kadın sadece ailenin değil, bütün bir toplumun manevi dayanağıdır. Vakfın faaliyeti çerçevesinde de biz bu yaklaşımı korumaya çalışıyoruz; kadının sanatta, el sanatlarında, hafızada tuttuğu yeri öne çıkarıyor, onu sadece geçmişin değil, aynı zamanda bugünün ve geleceğin aktif taşıyıcısı olarak sunuyoruz. Kadın, Türk kültüründe her zaman yaratıcı, koruyucu ve yol açan bir güç olmuştur; bu da ortak kimliğimizin en güçlü sütunlarından biridir.

Kültür diplomasisinde kadın yaklaşımı özellikle değerlidir. Bu yaklaşım çoğu zaman hümanist boyutları, diyaloga açık olmayı, inceliklere duyarlılığı ve çeşitliliğe saygıyı içinde barındırır. Bu alanda faaliyet gösteren kadın liderler, halklar arasında sağlam köprüler kurmaya, barış, karşılıklı anlayış ve ortak değerler fikirlerini teşvik etmeye muktedirler.

Uzun yıllar akademik camiada ve sahne sanatlarında yer aldınız. Bu iki alanın size kattığı bakış açıları arasında nasıl bir etkileşim kuruyorsunuz?

Benim için sanat ve akademik ortam birbirinden ayrı alanlar değil, aksine birbirini tamamlayan ve güçlendiren iki yöndür. Sahne bana insanlarla duygusal bağ kurmayı, müzik aracılığıyla düşüncelerimi iletmeyi öğretti. Akademik ortam ise bu duyguların arkasında yatan derin anlamları, tarih ve kültürlerle bağını daha iyi kavramama yardım etti. Bu iki alan bana kültüre daha geniş bir bakış açısı kazandırdı. Vakfın işinde de çalışıyorum ki hem sanatın güzelliği hem de onun verdiği mesaj ön planda olsun. Yani biz etkinlikleri sadece göze hoş gelen projeler olarak değil, aynı zamanda düşünce ve değer taşıyan platformlar olarak kurguluyoruz. Hem sahnede hem de bilim ortamında edindiğim tecrübeler birbirini tamamlayarak bana daha bütünlüklü ve etkili bir yaklaşım imkânı veriyor.